

УДК 336.74(100)+336.744:341(045)

ПРОХОРОВА М. Е.,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин

Національного авіаційного університету

ВИБОДОВСЬКИЙ М.В.,

студент кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин

Національного авіаційного університету

ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ ТА СВІТОВА ПРАКТИКА ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТ

Анотація. У статті розглядається поняття криптовалюти. Характеризується процес розвитку та передумови виникнення криптовалюти. Розглядаються питання світової практики законодавчого регулювання криптовалюти. Зазначаються перспективи подальшого розвитку криптовалюти.

Ключові слова: криптовалюта, Bitcoin, електронні гроші, цифрові валюти, віртуальні валюти.

Прохорова М.Э., к.э.н., доцент, доцент кафедры международных экономических отношений и бизнеса Учебно-научного института международных отношений Национального авиационного университета

Выбодовский М.В., студент кафедры международных экономических отношений и бизнеса Учебно-научного института международных отношений Национального авиационного университета

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ СОЗДАНИЯ И МИРОВАЯ ПРАКТИКА ЗАКОНОДАТЕЛЬНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ КРИПТОВАЛЮТА

Аннотация. В статье рассматривается понятие криптовалют. Характеризуется процесс развития и предпосылки появления криптовалют. Рассматривается вопрос мировой практики законодательного регулирования криптовалют. Указываются перспективы дальнейшего развития криптовалют.

Ключевые слова: криптовалюта, Bitcoin, электронные деньги, цифровые валюты, виртуальные валюты.

Prokhorova M.E., PhD in Economics, Associate Professor of International Economic Relations and Business Department, Educational and Research Institute of International Relations of the National Aviation University

Vybodovskyi M.V., student of the Department of International Economic Relations and Business of the Educational and Scientific Institute of International Relations of the National Aviation University

ECNONOMIC BACKGROUND AND WORLD PRACTICES OF LEGISLATIVE REGULATION OF THE CRYPTOCURRENCY

Annotation. The article deals with the concept of cryptocurrency. The process of development and the prerequisites for the appearance of cryptocurrency are described. The issue of world practice of legislative regulation of cryptocurrencies is considered. Prospects for further development of the cryptocurrency are indicated.

Key words: cryptocurrency, Bitcoin, digital money, digital currency, virtual currency.

Постановка проблеми. Ідея криптовалют відносно нова, а їх перша реалізація була створена 9 років тому. Криптовалюти якісно змінюють підхід до ідеї грошей, так як регулюючою структурою та емісією займається не держава а програмний код, який не може бути зміненим.

Криптовалюта набирає популярність. Все більше компаній визнають криптовалюту засобом розрахунків, а країни починають вводити криптовалюту в правове поле. Концепція криптовалюти змінює ринкові операції, роблячи їх значно швидшими. Для SWIFT-переказів потрібно декілька днів, у той час як транзакцій з криптовалютою займають від декількох годин до п'яти хвилин. До того ж, транзакції стають анонімними. Роль традиційних інститутів, таких як банків і держави, на світовому фінансовому ринку починає зменшуватись.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам сутності та розвитку криптовалют, їх видів, переваг та недоліків присвячені праці М. Ліхачова, Н. Поливки, М. Куцевола, О. Шевченко-Наумової, А. Квітки, І. Лубенця та ін. Дослідженню проблем грошей та їх значення для поділу праці та ролі в економіці присвячені праці Арістотеля, А. Сміта, Л.фон Мізеса, М. Ротбарда, Фрідріх фон Гаск, Д.Кейнса.

Мета статті: визначити економічні передумови створення криптовалют та розглянути особливості світової практики законодавчого регулювання криптовалют.

Виклад основного матеріалу. В часи натурального господарства людина виробляла продукти для власного споживання. Поділ праці зумовив перехід до товарних відносин. Люди почали спеціалізуватися на

виробництві певного товару чи послуги, що збільшило продуктивність їх праці. Залишки обмінювали на інші необхідні товари, що створило бартерну систему [1,с.65].

Бартерна система призводить до проблеми подвійного збігу бажань і, отже, великих трансакційних витрат [2,с.99]. Трансакційні витрати зменшують вигідність обміну, отже ми маємо менше взаємовигідних обмінів. Більш того, зростання виробництва товарів та поділу праці накладає часові, просторові та кількісні обмеження на обміни. Це допоможе їм отримати потрібну кількість бажаного товару у зручний час у зручному місці. З усіх товарів виділяються окремі товари, які починають використовуватися, як засіб обміну [4,с.115].

Ходові товари стали еквівалентом товарів всіх виробників у певному регіоні. Це були худоба, хутра, зерно, сіль, слонова кістка та ін. Надалі їх замінили металами, що були кращими для ролі універсального еквівалента: метали більш однорідні, подільні та міцні. Спочатку в якості грошового товару використовувалося залізо, олово, свинець, срібло і золото. Поступово роль загального еквівалента закріпилася за благородними металами через, знову таки, їх природні властивості. Благородні метали не псуються з часом та їх не так просто знайти. Після цього з'явилася особлива категорія товарів, що грає роль загального вартісного еквівалента. Їх стали називати гроші.

Ходові метали повністю не вирішували проблему подвійного збігу бажань, а тільки зменшували її масштаби. Через це з'явилася потреба у загальному вартісному еквіваленті, на роль якого вибрали золото. Золото було достатньо рідким, щоб запобігти інфляції. Воно важче та м'якше за інші метали, що дозволяє перевірити, чи дійсно монета чи злиток є золотими. Коли золото почали обмінювати на будь-який товар чи послуги, йому надали ліквідність [4,с. 395].

Вирішення проблем подвійного збігу бажань дозволила поглибити поділ праці та збільшити кількість взаємовигідних обмінів. У 70-і рр. XX ст. відбулася деномінація золота. Криза Бреттон-Вудської валютної системи у 1971-1976 роках призводить до ратифікації зміненого статуту МВФ у 1978 році, де визначаються структурні принципи Ямайської валютної системи.

В рамках Ямайської валютної системи відбувається фактична демонетизація золота. Це призводить до:

- Відміни офіційної ціни на золото;
- Припинення обміну доларів на золото;
- У розрахунках МВФ та його членів виключається золото;
- Відміна від фіксування золотого вмісту національних валют;
- Проводиться частка реалізації та повернення золотого запасу МВФ його членам;
- Ямайська валютна систем дає право вибору режиму валютного курсу. Де-юре існує 2 варіанти:
- використовувати систему плаваючих валютних курсів, не обмежуючи їх коливання;
- Встановлювати стабільні курси національних валют;

Але де-факто, усі члени МВФ обрали перший варіант, так як система плаваючих курсів більш гнучка. Ямайська валютна система не виконує своїх основних функцій. Юридична демонетизація золота не відповідає реаліям. До того ж у якості резервної валюти більшості країн використовується долар, що в умовах глобалізації дає незаперечне економічну перевагу США в порівнянні з іншими країнами.

Рішення МВФ про введення СПЗ не є ефективним. Таким чином виникає потреба в абсолютно новій валютній системі. Золото перестало виконувати функції засобу обігу і платежу у внутрішньому обороті країн, а з прийняття Ямайської валютної системи у 1976, і функцію світових грошей. Паперові та кредитні гроші витіснили золото у внутрішньому обороті і на світовому ринку.

Така позиція узгоджується з раціоналістичною концепцією виникнення грошей. Згідно з нею гроші — соціальний конструкт. Люди переконалися, що обмін потребує еквівалента-посередника. Ця ідея належить Арістотелю. В книзі «Нікомахова етика» він пише: «Все, що бере участь в обміні, має бути порівняно ... Для здійснення обміну повинна існувати якась одиниця вимірювання, причому заснована на умовності» [5].

Фіатні гроші позбавлені самостійної вартості. Вони виконують роль купівельного та платіжного засобу завдяки державному примусовому курсу. Така система створює порочний стимул. Держава друкує безліч фіатних грошей, так як кейнсіанські ініціативи потребують постійного фінансування. Фіатні гроші експлуатуються в ринковій економіці через державний примус. Це призводить до: інфляції; занепаду довіри до уряду; несприятливого платіжного балансу;

Так з'являється проблема яка потребує переосмислення фіатних грошей. Для вирішення цієї проблеми була створена криптовалюта, яка можливо розпочала новий, якісний виток розвитку валютних систем. Де факто приватні гроші існували набагато раніше за криптовалюти. Так державна політика щодо емісії грошових коштів була заснована на принципі "laissez faire", також відомому як принцип невтручання. Дана концепція господарювала в європейських країнах до середини XIX, початку XX століття.

Сучасна концепція централізації банківської системи з'явилася порівняно недавно, а саме з банківського акта Роберта Піла 1844 року в Великобританії [6]. Цей акт передав усі повноваження емісії Британської фунта стерлінга банку Англії, тим самим обмеживши діяльність емісійних банків. До початку XX століття централізація банківської системи була імplementована в більшості країн Європи та США [9].

В 1974-1975 годах незалежно один від одного Бенджамин Клайн и Фрідріх фон Гайек створюють теорію денационалізованих грошей. Фрідріх фон Гайек пропонує денационалізувати емісію грошей, так як державна монополія шкідлива для суспільства. Австрійський вчений пропонує кардинально новий план — систему, засновану на конкуренції приватних грошей. Гроші — звичайний комерційний товар, що необхідно виробляти ринковим способом [7,с.33].

Конкуренція між звичайними товарами створює стимул поліпшувати їх якість, конкуренція між приватними валютами вбиває незабезпечені та некеровані валюти. Природний відбір переживуть валюти, що найкраще виконують функцію грошей. В економічній літературі, на думку Ф. фон Гайєка, немає відповіді на питання, чому урядова монополія на грошову емісію всюди розглядається як неминуха [8]. Початкові переваги, що виправдовували виняткові права уряду на чеканку металевих монет, вже не переважають недоліки монетарної системи. Емпіричні докази підтверджують це [7,с.21].

Головною формою випуску нової валюти повинен стати продаж звичайним порядком або на аукціонах, що повністю відповідає сьогоdnішній ситуації на ринку криптоактивів. Потім, за допомогою банківських операцій у формі короткострокового кредитування. Крім банкнот і чекових депозитів, емісійний банк повинен забезпечити наявність дрібної монети з номіналом в частках основної одиниці. Певні проблеми, вважає австрійський учений, можуть виникнути там, де нинішня торгова практика заснована на однаковому використанні декількох стандартних монет (торговельні автомати, телефон, транспорт).

Більшість криптовалют вирішують це питання майже необмеженою подільністю монет. Так, 1 bitcoin дорівнює 100 000 000 сатоші (найменша неподільна частина Bitcoin). Це дає майже необмежені можливості в використанні bitcoin навіть при обмеженій емісії.

Для того щоб зрозуміти механізм функціонування криптовалют треба зрозуміти що таке криптовалюта. Термін криптовалюта вперше використало видання Forbes у 2011 році. Криптовалюта - це цифровий актив призначений для роботи в якості засобу обміну, використовуючи криптографію для забезпечення операцій і контролювання створення додаткових одиниць валюти [11]. Криптовалюти є підмножиною альтернативних валют, або, зокрема цифрових валют.

Криптовалюти базуються на принципі децентралізації, емісійного центру не існує. Функціонування забезпечується за допомогою розподіленої комп'ютерної мережі, так званої реє-то-реє мережі. Її сутність полягає в тому, що усі учасники мережі рівні між собою, таким чином внутрішнього або зовнішнього регулятор відсутній.

Одна з перепон вільному ринку валют — закон Грешема, за яким «погані» валюти, номінальна вартість яких нижча за мінову, витісняють «хороші». Даний закон був сформульований англійським фінансовим діячем Томасом Грешемом в 1560 р. Найповніше закон Грешема виконується в умовах біметалізму.[10,с.517]. Тому монети з металу вищої ринкової вартості перетворилися в скарби, а в обігу переважали гроші з металу вартістю нижчою за ринкову. Закон Грешема діє в умовах інфляції, коли зі знеціненням паперових грошей вартістю нижче реальної монети відповідного номіналу ховаються населенням, а в обігу залишаються тільки паперові гроші. Закон Грешема діє там, де одночасно функціонують два платіжні засоби, а їх співвідношення змінюється під дією ринкових сил і відрізняється від офіційно встановлених вартостей.

У своїй праці Фрідріх Фон Гайєк вводить обмеження на цей закон. За його думкою, таке можливо тільки якщо держава прирівняє погану валюту до хорошої фіксованим курсом за допомогою примусу. В інших випадках ринок встановить курс обміну кожної валюти пропорційно попиту та пропозиції, як і в інших ринкових ситуаціях. Таким чином валюти не будуть мати рівну вартість і рано чи пізно хороша витіснить погану [7,с.27].

Фрідріх Фон Гаєк запропонував прийняти європейським країнам і країнам Північної Америки взаємні зобов'язання щодо прийняття вільного обігу валют країн учасників на своїх територіях шляхом укладення формального договору. Це також мало на увазі відміну всіх видів валютного контролю або валютного регулювання між цими країнами, а також повну свободу вибору валюти при складанні контрактів та бухгалтерського обліку. Він вважав, що таким чином країни не зможуть більше заробляти за рахунок емісії фіатних грошей, що неминуче призводить до інфляції.

Віртуальна реальність модифікує вирішення проблеми. Криптовалюта є більш досконалою версією золотого стандарту та системи конкуруючих приватних валют. Вона прив'язана до обчислюваної потужності комп'ютерів: для емісії валюти треба вирішувати криптографічні задачі, складність яких постійно збільшується. До того ж емісія основних криптовалют строго фіксована. Таким чином, «надрукувати» криптовалюту просто неможливо, тобто вона не схильна до інфляції. Крім цього, криптовалюту можна швидше транспортувати, що зменшує транзакційні витрати. Криптовалюта є майже безкінечно подільною, отже ми можемо не переживати, що криптовалюта колись закінчиться. С золотом все складніше. Ринок дуже швидко зростає. Золото не можна безкінечно ділити. Коли ринок збільшиться, одиниця золота може стати дуже дорогою порівняно з послугами. Таким чином виникає потреба в абсолютно новій валютній системі. Аналізуючи всі попередні валютні системи можна виділити те, що незважаючи на ідею рівності всіх країн, в будь-якому з періодів виділяються країни-лідери, які мають дуже великий вплив на валютному ринку. Сьогодні рівність між країнами у сфері фінансового регулювання відсутня.

Фінансові ринки різних країн функціонують за різними моделями, мають свої власні правила роботи і систему органів управління, але організаційна будова системи регулювання в переважній більшості держав ґрунтується на концепції дворівневої системи органів регулювання.

Перший рівень становлять органи державного регулювання, другий рівень утворюють саморегульовані організації (СРО), створені професійними учасниками ринку цінних паперів, до яких належать різного роду союзи, асоціації, ліги професійних учасників, фондові біржі та організатори позабіржової торгівлі. Розподіл функцій і повноважень між державними органами і саморегульованими організаціями зумовлений рівнем розвитку фінансового ринку, культурними та історичними традиціями кожної країни, особливостями

законодавства, яке в різних країнах відрізняється за ступенем жорсткості, соціальною та правовою культурою суспільства, а також рівнем організації професійних об'єднань учасників фондового ринку, здатних взяти на себе значну частину роботи щодо регулювання діяльності на ньому.

Великобританія — лідер криптовалютної інтеграції і одна з найбільш сприятливих і комфортних юрисдикцій для ведення криптовалютного бізнесу. Більш того, держава надає підтримку стартапам, пов'язаних з цифровим валютою. Однак остаточною позицією уряду щодо правового регулювання діяльності, пов'язаної з цифровими грошима, до сих пір не вироблена. По суті, криптовалюта знаходиться в сірій зоні (правовому вакуумі). Разом з тим держава має намір упорядкувати криптовалютні відносини, по-перше, з метою запобігання злочинного використання цифрових валют для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та здійснення іншої незаконної діяльності і, по-друге, для підтримки інновацій в цій сфері. Дохід (прибуток) господарюючого суб'єкта оподатковуються на приріст капіталу (Capital Gains Tax), а також корпоративним (Corporation Tax) і прибутковим (Income Tax) податками.

Ще в 2014 році Управління (Її Величності) по податках і митних зборів (Her Majesty's Revenue and Customs, далі - «HRMC») опублікувало аналітичний документ (policy paper) щодо оподаткування операцій з криптовалютою. Відповідно до нього дохід, отриманий в результаті майнінгу цифрових грошей і їх обміну на фунт стерлінгів або іншу валюту, не повинен обкладатися податком на додану вартість (Value Added Tax, далі - «ПДВ»). Разом з тим ПДВ повинен стягуватися з постачальників будь-яких товарів або послуг, проданих за криптовалюту. При цьому вартість товарів або послуг, що обкладаються ПДВ, повинна відповідати вартості криптовалюти в фунтах стерлінгів на момент проведення такої операції. Крім того, в залежності від ситуації дохід (прибуток) суб'єкта господарювання оподатковуються на приріст капіталу (Capital Gains Tax), а також корпоративним (Corporation Tax) і прибутковим (Income Tax) податками.

Європейський союз — це об'єднання 28 країн, в кожній з яких на національному рівні є певні особливості в правовому регулюванні як традиційного, так і криптовалютного бізнесу. У той же час держави-члени Європейського союзу традиційно вважаються сприятливими для його ведення. На даному етапі жоден з регуляторів Європейського союзу не прийняв будь-яких спеціальних правил регулювання криптовалютної діяльності. Разом з тим в 2016 році Європейська комісія запропонувала встановити додаткове регулювання для криптовалютних бірж і компаній, що надають криптовалютні гарантії користувачам. Зокрема, пропонується забезпечити обов'язкову реєстрацію або ліцензування діяльності криптовалютних бірж, які здійснюють обмін криптовалюти на фіатні гроші і навпаки, і компаній, що надають криптовалютні гарантії користувачам. Крім того, планується створення центральної бази даних з інформацією про користувачів цифрових валют.

В цілому, на кінець 2016 року правове регулювання криптовалют і операцій з нею проходило в рамках політики протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і тероризму.

Оподаткування криптовалют і операцій з нею здійснюється згідно з національним законодавством держав-членів Європейського союзу. Винятком є податок на додану вартість, оскільки в листопаді 2015 року Європейський суд (European Court of Justice) виніс рішення, відповідно до якого операції з купівлі та продажу Bitcoin за традиційні фіатні валюти їм не обкладаються.

Замість терміна «криптовалюта» європейськими регулятором використовується термін «віртуальна валюта». При цьому вона розглядається в тому числі і як платіжний засіб. Зокрема, про це свідчить пропозиція Єврокомісії щодо встановлення додаткового регулювання для криптовалютних бірж і провайдерів криптовалютних гарантіїв шляхом прийняття директиви. Однак такий підхід був розкритикований ЄЦБ: визначення криптовалюти як віртуальної валюти недосконале. Крім того, згідно з його висновком цифрова валюта це засіб обміну, а не платежу, і не є ні грошима, ні валютою.

Разом з тим запропонована Єврокомісією директива передбачає введення обов'язкової реєстрації або ліцензування діяльності криптовалютних бірж, які здійснюють обмін криптовалюти на фіатні гроші і навпаки, і провайдерів криптовалютних гарантіїв. А також створення центральної бази даних з інформацією про користувачів цифрових валют. На кінець 2016 року будь-яких спеціальних правил, які регулювали б криптовалютну діяльність прийнято не було.

У Китаї знаходиться один з найбільш швидкозростаючих фінтех ринків в світі. Крім того, саме тут знаходиться більшість майнінг-пулів (наприклад, F2Pool, AntPool, BTC і інші). З кожним роком кількість інкорпорованого в Китаї криптовалютного бізнесу зростає.

Разом з тим підхід до правового регулювання криптовалютних відносин в Китаї все ще не вироблений. У той же час криптовалюта розглядається регулятором як товар, а криптовалютні біржі (і інші веб-сайти, пов'язані з цифровою валютою) повинні бути зареєстровані в Телекомунікаційному бюро (Telecommunications Bureau). Оподаткування здійснюється відповідно до стандартних для товарів правилами: операції з криптовалютою обкладаються податком на прибуток (Corporate Tax), прибутковим податком (Individual Income Tax) і податком на приріст капіталу (Capital Gains Tax), а її продаж може обкладатися податком на додану вартість (Value-added tax).

У Китаї до цих пір не вироблено підхід до правового регулювання криптовалютних операцій. Разом з тим ще в кінці 2013 року Народний банк разом з іншими регуляторами підготував закон, відповідно до якого:

- Фінансові установи не повинні брати участь в операціях з Bitcoin;
- Bitcoin - віртуальний товар (virtual commodity), а не валюта;
- Веб-сайти, пов'язані з Bitcoin (наприклад, криптовалютні біржі), повинні бути зареєстровані в Телекомунікаційному бюро (Telecommunications Bureau).

Можлива заборона криптовалют в Російській Федерації активно обговорювалося протягом останніх трьох років. У 2015 році, за даними Національного агентства фінансових досліджень (НАФД), ідею заборони підтримувало 40% росіян. незважаючи на це, законопроект, який забороняє цифрову валюту і, відповідно, операції з нею, так і не був внесений на розгляд до Державної думи. При цьому на державному рівні ідея такої заборони змінилася ідеєю регулювання криптовалютних відносин. Змінилася думка і населення: в 2016 році лише 20% росіян виступали за заборону цифрових грошей (за даними НАФД). У той же час Росія може стати першою державою, яка прийме закон про правове регулювання криптовалют і операцій з ними.

До сьогоднішнього дня відповідне правове регулювання не вироблено, а наявні заяви регуляторів носять лише інформаційний характер. Досить прогресивним можна вважати лист Федеральної податкової служби Російської Федерації.

У ньому регулятор, зокрема, зазначив, що чинне законодавство не забороняє здійснення операцій з використанням криптовалют. При цьому не вирішені питання з оподаткуванням цифрових валют. Наприклад, проблема з їх оподаткуванням податком на додану вартість. В цілому застосовуються стандартні правила і ставки податків, оскільки спеціальних умов оподаткування криптовалютних операцій законодавством не передбачено.

Протягом 2014-2016 років Федеральною службою з нагляду в сфері зв'язку, інформаційних технологій і масових комунікацій (далі — «Роскомнадзор») було заблоковано кілька інформаційних веб-сайтів, присвячених криптовалюти.

Правовий статус криптовалюти і операцій з ними в Росії не визначений. Оскільки заяви Центрального банку, Генеральної прокуратури, Росфінмоніторингу і Держнаркоконтролю Російської Федерації, а також окремих їх представників несли швидше інформаційний характер, ніж нормативний.

Ситуація трохи прояснилася після публікації листа Федеральної податкової служби про заходи щодо здійснення контролю за зверненням криптовалют. Оскільки лист регулятора — це по суті перший офіційний документ, який вносить ясність в позиціонування державою цифрових грошей і криптовалютних операцій відповідно до російського законодавства.

І хоча декларативно лист ФПС, як і заяви інших регуляторів, носить інформаційний характер, на практиці податкові органи узгоджують свої дії з позицією, викладеною ФПС в таких листах.

Відповідно до листа:

- Російське законодавство не містить понять «Грошовий сурогат», «криптовалюта» і «віртуальна валюта»;
- Використання криптовалюти при здійсненні операцій — підстава для розгляду питання про легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму;
- Законодавство Російської Федерації не містить заборони на операції з цифровими валютами;
- Розроблені Мінфіном Росії законопроекти потребують доопрацювання;
- Операції, пов'язані з придбанням криптовалюти та з використанням валютних цінностей (іноземної валюти зовнішніх цінних паперів) і / або валюти Російської Федерації, - валютні операції.

Сполучені Штати Америки - одна з найбільш зручних у світі країн для ведення криптовалютного бізнесу. Тут великі хедж-фонди, біржі і інші компанії, пов'язані з криптовалютою, а за багато товарів і послуг можна розплатитися не тільки фіатні або електронними грошима, але і цифровими.

У США також поширені банкомати (АТМ), які надають можливість обміну криптовалюти. Але правове регулювання цифрової валюти в США при цьому не менш складне, ніж в Європі. В основному це обумовлено особливостями правової системи держави (наявністю як федерального права, так і права штатів) і відсутністю єдиної позиції серед регуляторів щодо правового статусу криптовалюти. Так, цифрова валюта розглядається одночасно як гроші (їх аналог), як власність (property) і як біржові товари.

На федеральному рівні деякі криптовалютні компанії (наприклад, біржі) повинні бути зареєстровані в якості операторів з переказу грошових коштів (Money Transmitters) в Мережі по боротьбі з фінансовими злочинами (Financial Crimes Enforcement Network). А на рівні штатів діяльність таких компаній підлягає ліцензуванню (в кожному окремому штаті).

Як власності цифрові гроші розглядаються з метою оподаткування. Операції з криптовалютою оподатковуються. наприклад, заробітні плати, що виплачуються працівникам в Bitcoin, є об'єктами федерального прибуткового податку (Federal Income Tax Withholding) і податків на заробітну плату (Payroll Taxes).

Конституція США закріплює федеративний устрій держави. Відповідно, громадські відносини, пов'язані з криптовалютою, регулюються не тільки федеральним правом, а й правом штатів. Криптовалютна діяльність підлягає ліцензуванню, якщо така вимога встановлена правом штатів.

Україна входить в ТОП-10 країн світу за кількістю користувачів Bitcoin. В Україні здійснює свою діяльність найбільше в СНД bitcoin-агентство Kuna, одним з проєктів якого є криптовалютна біржа. Тут функціонують також і великі девелоперські та дослідницькі компанії, наприклад, Distributed Lab.

Застосування децентралізованих технологій планується і частково реалізується вже і на державному рівні: e-Auction 3.0, e-Vox, E-Ukraine. В Україні також дуже розвинене криптовалютне співтовариство. Разом з тим в Україні правовий статус криптовалюти і відносин, що виникають в результаті їх використання, не визначений. Незважаючи на це, Національний банк України активно вивчає досвід інших країн з метою врегулювання цих відношень в європейському та загальносвітовому контексті. Невирішеним залишається і

питання щодо оподаткування криптовалютних операцій. Зважаючи на відсутність будь-яких спеціальних норм до них застосовуються стандартні правила оподаткування. В Україні до цього часу не вироблено підхід до регулювання криптовалютної діяльності та визначення правового статусу цифрових валют. А наявні роз'яснення (лист) НБУ від 2014 року, в яких регулятор визначив криптовалюту як грошовий сурогат, не володіє нормативним характером і в принципі не витримує критики.

Незважаючи на це, апеляційний суд міста Києва в своєму рішенні від 12 жовтня 2016 року, посилаючись в тому числі і на роз'яснення (лист) НБУ, зазначив, що «Bitcoin не є річчю в розумінні ст. 179 ГК України і не має ознаки матеріального світу». При цьому суд підтвердив, що порядок використання Bitcoin не врегульовано нормативно. Так як в Україні прецедентного права як такого немає, надавати особливого значення цьому не рішенням не варто. Будь-які додаткові вимоги до криптовалютної діяльності та суб'єктам господарювання, здійснюють її, на законодавчому рівні не встановлені. Немає і відповідних роз'яснень регуляторів.

Саме в Японію своїми лінгвістичними корінням сягає псевдонім засновника Bitcoin Сатоши Накамото. Японія – світовий лідер інновацій та фінтеху. І навіть обвал великої японської біржі MtGox не зупинив розвиток криптовалютної індустрії в державі.

В Японії функціонує Комісія по цифровим активам Японії (The Japan Authority of Digital Asset), що є по суті саморегульованим органом (self-regulatory authority).

А в 2016 році тут був прийнятий закон, який врегулював діяльність бірж: тепер вони підлягають реєстрації в Агентстві фінансових послуг, яке може здійснювати перевірки такого бізнесу і застосовувати адміністративні заходи по відношенню до нього. Відповідно до цих законів, криптовалюта є цінністю, подібною до активів (Asset-like values). Операції з цифровою валютою заборонені японським законодавством.

Цифрові гроші і операції з ними підлягають оподаткуванню згідно зі стандартними правилами: дохід, отриманий фізичною особою як криптовалюта, підлягає оподаткуванню податком на прибуток (Income Tax); прибуток юридичної особи в цифровій валюті також оподатковується (Corporate Tax); продаж криптовалюти обкладається японським аналогом податку на додану вартість (Consumption Tax).

Відповідно до опублікованого Ліберально-демократичною партією заявою, криптовалюта — це не валюта або облігація (bond), а банки в Японії не можуть відкривати депозитні рахунки в Bitcoin і виступати посередниками при купівлі або продажу цифрової валюти або здійснювати її обмін на фіатні гроші. У своїй заяві Ліберально-демократична партія посилалася на діючі нормативно-правові акти. У своєму першому керівництві Комісія з цифрових активів порекомендувала при відкритті бірж і торгових майданчиків подавати їм спеціальну заявку в Комісію, а також вжити відповідних заходів з протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і заходи по забезпеченню безпеки.

У травні 2016 японський парламент (The Diet) прийняв закон, відповідно до якого: оператори криптовалютних бірж підлягають реєстрації в Агентстві фінансових послуг (Financial Services Agency); сам регулятор наділений повноваженнями перевіряти біржі і в разі необхідності застосовувати адміністративні заходи; криптовалюта визнається цінністю, подібною активам (asset-like values). При цьому цифрова валюта не рахується законним платіжним засобом, а розглядається як засіб обміну, за допомогою якого можна придбати товари, послуги або законні платіжні средства. Закон набув чинності у квітні.

Висновки. Таким чином, поява криптовалют - це наслідок об'єктивного процесу конкуренції між системами фіксації фактів переходу вартості. Тому, криптовалюти доцільно визначити як особливий різновид електронних грошей, функціонування яких засноване на децентралізованому механізмі емісії та обігу і являє собою складну систему інформаційно технологічних процедур, побудованих на криптографічних методах захисту, регламентують ідентифікацію власників та фіксацію факту їх зміни. При цьому поява і популярність криптовалют обумовлені технологічно, інституційно і економічно.

Література

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М.: ЭКСМО, 2007. – 1056 с.
2. Rachels C. A Spontaneous Order: The Capitalist Case For A Stateless Society / Christopher Rachels., 2015. – 297с.;
3. Rothbard M. Man, Economy and State. Scholar's edition / Murray Rothbard., 2009. – 1506 с. – (2 edition);
4. Von Mises L. Human Action Scholar's edition / Ludvig von Mises. – Auburn Alabama: Ludvig von Mises Institute Yale University Press, 2010. – 881 с.
5. Грицанов А. А. Никомахова этика //Грицанов Александр Александрович. — История философии: Энциклопедия. — Книжный Дом, 2002. — 1376 с. — (Мир энциклопедий);
6. Bank Charter Act [Електронний ресурс]. – 1844. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/7-8/32/contents/enacted>.
7. Фон Гайек Ф. Приватні гроші / Фрідрих-Август фон Гайек. – Лондон: Institute of Economic Affairs, 1976. – 240 с.;
8. Hayek, F.A. (1979). “A Free-Market Monetary System and the Pretense of Knowledge.”
9. Smith V. C. The Rationale of Central Banking and the Free Banking Alternative / Vera Constance Smith., 1936. – 216 с.
10. Мочерний С. В. Економічна Енциклопедія / С. В. Мочерний. – Київ: Вц. "Академія", 2000. – 864с.;
11. Greenberg A. Crypto Currency [Електронний ресурс] / Andy Greenberg // Forbes. – 2011. – Режим доступу: <https://www.forbes.com/forbes/2011/0509/technology-psilocybin-bitcoins-gavin-currency.html#73ce5787353e>.